

com\_content&task=view&id=208&Itemid=82. 5. Proekt Zakonu Ukrainy «Pro kontseptsiyu derzhavnoyi regionalnoyi ekonomichnoyi politiki» No 1213 vid 09. 07. 1998: za stanom na 09.07.1998: (tekst) [Elektronnyy resurs] / Verhovna Rada Ukrainy. – Rezhym dostupu: [http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb\\_n/webproc4\\_1?id=&pf3511=4219](http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=4219). 6. Proekt Zakonu Ukrainy «Pro osnovy derzhavnoyi regionalnoyi politiki» vid 7. 12. 2010: (tekst) [Elektronnyy resurs] / Ministerstvo regionalnogo rozvytku, budivnitstva ta zhitlovo-komunalnogo gospodarstva. – Rezhym dostupu: <http://www.csi.org.ua/www/?p=1919>. 7. Ukaz «Pro Kontseptssyu derzhavnoyi regionalnoyi politiki» No 341/2001 vid 25.05.2001: (tekst) [Elektronnyy resurs] / Prezident Ukrainy. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/341/2001>.

Надійшла (received) 14.01.2015

УДК 336(075. 8)

**Л. В. ФЕЩЕНКО**, канд. екон. наук, доц., Харківський інститут фінансів Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі;  
**О. С. СЕНДЕЦЬКИЙ**, студент, Харківський інститут фінансів Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі

### **ФОРМУВАННЯ ОСНОВ АНТИКРИЗОВОЇ СТРАТЕГІЇ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Визначено сутність фінансів регіону, обґрунтовано необхідність розробки стратегії фінансової безпеки в сучасних умовах; за допомогою спеціального методу (SWOT-аналіз) визначено матрицю, що дозволяє визначити взаємозв'язки між внутрішніми чинниками – сильними та слабкими сторонами об'єкту аналізу та зовнішніми факторами впливу – можливостями та загрозами розвитку регіональних фінансів; в результаті окреслено напрями реалізації стратегії фінансової безпеки Харківської області.

**Ключові слова:** фінанси регіону, фінансова безпека, SWOT-аналіз.

**Постановка проблеми.** Нестабільне фінансове становище регіону зумовлене значними фінансовими ризиками та впливом кризових явищ, що виявляється в наявності дефіциту бюджету, значному податковому навантаженні на суб'єктів господарювання та нерівномірності їх ресурсів, низькому рівні інвестицій, відсутності інноваційної складової розвитку фінансів тощо. У зв'язку з цим необхідним є формування основ фінансової безпеки Харківської області, що дозволить визначити найбільш перспективні напрями розвитку регіональних фінансів.

**Аналіз попередніх публікацій.** Наукове обґрунтування розробки та впровадження стратегії розвитку регіонів досліджували такі вітчизняні науковці, як: Б. Буркинський, В. Геєць, З. Герасимчук, М. Козоріз та зарубіжні, наприклад, Б. Аллан, Р. Мертон, Ш. Бланкарт та ін. Незважаючи на активні наукові пошуки, спрямовані на вирішення означеної проблеми, досі ще не надано цілісної концепції забезпечення фінансової безпеки регіону.

**Метою дослідження** є розкриття теоретичних аспектів категорії «фінансова безпека регіону» як складової економічної безпеки та розробка основ її реалізації на прикладі Харківської області.

**Виклад основних матеріалів дослідження.** Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання, як: визначення сутності «фінансів регіону»; обґрунтування місця фінансової безпеки в системі економічної безпеки; розробка основ фінансової безпеки Харківської області за допомогою використання спеціального методу (SWOT-аналіз) та визначення заходів щодо їх реалізації.

Посилення глобалізаційних процесів та фінансової нестабільності підвищує значимість регіонів. За регіон вважається економічний район, що виділяється спеціалізацією та структурою господарства, природно-ресурсним та демографічним потенціалом, а також соціально-економічними особливостями [4]. Фінанси регіону є сукупністю економічних відносин між державою та суб'єктами реального й фінансового секторів, а також домогосподарствами в межах території регіону, що опосередковані рухом грошових коштів з метою формування фондів грошових коштів із застосуванням відповідних методів їх акумулювання та використання.

Кризові умови розвитку вимагають впровадження системи контролю та оперативного регулювання стану фінансової безпеки.

Фінансова безпека регіону як складова економічної безпеки визначає стан захищеності підприємницьких структур та громадян у фінансовій сфері від впливу різносторонніх загроз. Карпінський Б. А. відзначає, що «збалансованість фінансової системи регіону полягає у цілеспрямованому формуванні та реалізації заходів фінансової регіональної політики щодо забезпечення відповідності між реальними потребами та наявними можливостями економічного розвитку регіону» [1, с. 141].

Основою стратегії фінансової безпеки є це спеціальним чином підготовлений документ, що покликаний зберегти фінансову, грошово-кредитну, валютну, банківську, бюджетну, податкову, інвестиційну системи, які характеризуються збалансованістю, здатністю забезпечити ефективне функціонування регіональної економічної системи і навіть її зростання в умовах фінансової кризи.

Необхідність формування стратегії викликана зміною соціально-економічної ситуації та прийняттям засадничих стратегічних програм, зокрема «Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» [2] та «Рамкової стратегії розвитку Харківської області на 2015–2017 роки» [3].

Для визначення основ стратегії фінансової безпеки скористаємось SWOT-аналізом, який був заснований для структуризації знань про поточний розвиток та його тенденції, а пізніше – для конструювання стратегій. На першому етапі

необхідно визначити сильні та слабкі сторони регіону та виокремити серед них найбільш важливі.

Потенційними внутрішніми перевагами (сильними сторонами) Харківської області є: географічне розміщення на материковій частині Європи, значний транзитний потенціал, поклади корисних копалин, кваліфіковане та економічно активне населення, багатогалузева економіка, велика кількість підприємств малого та середнього бізнесу і приватних підприємців, зростання доходів бюджету, широка мережа небанківських кредитних установ, зокрема страхових організацій.

З метою системного аналізу в контексті переваг виявлено відповідні потенційні внутрішні недоліки: периферійність місцезнаходження відносно центру України, стала тенденція до виснаження нафто-газових родовищ та земель сільськогосподарського призначення, висока енергоємність ВПРЕ та ступінь зношеності основних фондів, низька частка малого та середнього бізнесу, зайнятого у промисловому виробництві, соціальна спрямованість та хронічна дефіцитність бюджету, поглиблення нерівномірності розвитку окремих районів регіону за використання податкових пільг, залежність регіональних страховиків від кон'юнктури та спекулятивних, показники роботи ломбардів є дуже нерівномірними, недостатній розвиток недержавного сектору економіки через неефективність функціонування фондового ринку.

На другому етапі аналізу необхідно визначити можливості та загрози, тобто здійснити своєрідну оцінку загального ризику. На прикладі Харківської області потенційними зовнішніми можливостями є: розширення ринків збуту продукції завдяки підписанню Угоди про асоціацію з ЄС; створення екосистеми розвитку технологій: бізнес-інкубаторів, наукових парків та ін.; розвиток альтернативної енергетики та державно-приватного партнерства; використання цільових програм із залучення інвестицій; впровадження енергозбереження; подальший розвиток страхування фінансових ризиків, зміцнення законодавчої бази діяльності ломбардів, рейтингування емітентів фондового ринку та ін.

На противагу можливостям необхідно визначити загрози, що є потенційними для Харківської області. Головним чином це такі: підвищення конкуренції з боку іноземних компаній (в контексті підписання угоди про асоціацію з ЄС); відтік кваліфікованих кадрів за кордон; припинення поставок газу з РФ; підвищення тарифів на послуги ЖКГ; зростання цін на енергоносії; зростання дефіциту фінансових ресурсів; погіршення соціально-економічної ситуації; низька конкурентоспроможність страхових компаній через невисокий статутний фонд; легалізація кримінальних коштів за допомогою фінансових схем в системі небанківських кредитних установ (головним чином в інститутах страхування та ломбардах).

Визначимо найбільш перспективні сторони, які дають сильний поштовх соціально-економічному розвитку Харківської області. Стратегія «Порівняні переваги» визначає найбільш перспективні сторони, які краще за інших сприймають вплив зовнішніх факторів та дають сильніший поштовх соціально-економічному розвитку області. Відповідно до неї сильні сторони посилюються такими можливостями, як: розширення ринків збуту з підписанням угоди про асоціацію з ЄС посилює значимість транзитного потенціалу, мобільність населення, може сприяти збільшенню малих та середніх підприємств та зростанню доходів бюджету; розвиток альтернативної енергетики збереже наявні природні корисні копалини. В стратегії «Виклики» матриця зв'язків будується між слабкими сторонами об'єкта та зовнішніми позитивними можливостями, які дозволяють зменшити його вразливість. Пріоритетні напрями розвитку фінансової безпеки регіону представлені на рис. 1.

| Слабкі сторони                                                                                   | Зменшують | Можливості                                                                           |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|--------------------------------------------------------------------------------------|
| Периферійність місцезнаходження відносно центру України                                          | ←         | Розширення ринків збуту завдяки підписанню Угоди про асоціацію з ЄС                  |
| Стала тенденція до виснаження нафто-газових родовищ, земель сільськогосподарського призначення   | ↗         | Створення екосистеми розвитку технологій: бізнес-інкубаторів, наукових парків та ін. |
| Значна частка населення старшого за працездатний вік, відсутність природного приросту населення  | ↘         | Розвиток альтернативної енергетики                                                   |
| Висока енергоємність ВРП та ступінь зношеності основних фондів                                   | ↗         | Використання цільових програм із залучення інвестицій                                |
| Низька частка малого та середнього бізнесу, зайнятого у промисловому виробництві                 | ↘         | Розвиток державно-приватного партнерства                                             |
| Незбалансованість бюджету                                                                        | ↗         | Впровадження енергозбереження                                                        |
| Поглиблення нерівномірності розвитку районів регіону                                             | ↘         | Достатній рівень концентрації бізнесу в сфері страхування                            |
| Залежність від кон'юнктури та спекулятивних очікувань іноземних страховиків та ринку страхування | ←         | Розвиток страхування фінансових ризиків                                              |
| Коливання показників діяльності роботи ломбардів                                                 | ←         | Зміцнення законодавчої бази діяльності ломбардів                                     |
| Фондовий ринок не виконує головного – розвиток недержавного сектору економіки                    | ←         | Рейтингування емітентів фондового ринку                                              |

Рис. 1 – SWOT-матриця «Виклики»

Матриця зв'язків між сильними сторонами та зовнішніми загрозами дозволяє визначити, які сильні сторони дозволяють нівелювати останні, така їх комбінація є стратегією «Захищеність». Згідно з цією стратегією припинення постачання газу та нафтопродуктів з РФ частково можна компенсувати за

рахунок власних ресурсів; завдяки підвищенню тарифів на послуги ЖКГ та запровадженню «адресних» податкових пільг – поповнити бюджет, подальший розвиток регіонального страхового ринку можна забезпечити шляхом співпраці національних страховиків з іноземними; обіг грошей злочинного походження можна побороти завдяки вдосконаленню нормативно-законодавчої бази діяльності ломбардів.

В стратегії «Ризики» матриця зв'язків між слабкими сторонами та загрозами дозволяє визначити найбільш слабкі місця (внутрішні чинники) об'єкту аналізу при впливі негативних зовнішніх факторів – загроз. Так, припинення постачання газу на нафтопродуктів з РФ та зростання цін на енергоносії посилюють виснаження вітчизняних родовищ, високу енергоемність ВРП та зношеність основних фондів; дефіцит фінансових ресурсів створює передумови до посилення нерівномірності розвитку окремих районів Харківської області; поширення тіньової економіки посилює процеси, пов'язані з неефективною роботою кредитного, страхового та фондового ринків.

Стратегії «Порівняні переваги» та «Захищеність» характеризують ті напрямки, які є найбільш розвиненими, вони визначають основи стійкості регіональних фінансів. В той же час стратегії «Ризики» та «Виклики» окреслюють напрями, які не є конкурентними і тому вони – найкращий резерв для зростання рівня фінансової безпеки регіону. В кінцевому результаті формування основ стратегії фінансової безпеки забезпечується оптимальним співвідношення вище окреслених моделей. Його захищеність забезпечується оптимальним співвідношенням вище окреслених моделей.

**Висновки.** Кризові умови поставили перед суспільством складні виклики, до яких Харківська область виявилась не зовсім готовою. В цей час усі складові регіональної фінансової системи мають функціонувати єдиним злагодженим механізмом для ефективного впровадження якісних змін в фінансовому секторі, що дозволить реалізувати заплановані заходи макроекономічної стабілізації.

В результаті проведеного SWOT-аналізу стає можливим визначення основних векторів забезпечення фінансової безпеки Харківської області, зокрема: створення сприятливого бізнес-клімату, участь у виконанні планів євроінтеграції, розвиток інфраструктури, запровадження системи маркетингу регіону, розвиток системи трансферу технологій, стимулювання розвитку небанківських кредитних установ, формування підходу до подальшого функціонування фондового ринку, зниження податкового тиску на суб'єктів фінансової системи регіону, забезпечення енергоощадності та економії фінансових ресурсів.

**Список літератури:** 1. Бюджетний кодекс України. – Х. : Олісей. 2011. – 136 с. 2. Єрвотін С. Розміщення продуктивних сил. – К. : Знання, 2003. – 350 с. 3. Карпінський Б. А. Індикатори фінансової

безпеки в контексті збалансованості фінансової системи держави / Б. А. Карпінський // Науковий вісник Нац. лісотехн. ун-ту України : збірник науково-технічних праць. – Л. : 2008. – Вип. 18. 2. – 131-145 с. 4. Постанова «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» – К. : КМУ, 2014. – № 385. 5. Рамкова стратегія регіонального розвитку Харківської області на 2015–2017 рр. // Харківська обласна рада. – 2014. – 16 с. 6. Фінансова система регіонів : проблеми та перспективи: монографія / Богдан Н. І., Віленчук О. М., Дайнеко Л. В. та ін. – К. : АМУ, 2014. – 453 с.

**Bibliography (transliterated):** 1. Byudzhethnyy kodeks Ukrainy. – Kharkiv: Odisey, 2011. – 136 p. 2. Yer'omin S. Rozmishchennya produktyvnykh syl. – Kyiv: Znannya, 2003. – 350 p. 3. Karpins'kyi B. A. Indykatory finansovoy bezpeky v kontekstizbalansovanosti finansovoyi systemy derzhavy. – Naukovyy visnyk Nats. lisotekhn. un-tu Ukrainy : zbirnyk naukovykh tekhnichnykh prats'. – Lviv: 2008. – No 18. 2. – 131–145 p. 4. Postanova «Pro zatverdzhennya Derzhavnoyi stratehiyi rehional'noho rozvytku na period do 2020 roku». – Kyiv: KМУ, 2014. – No 385. 5. Ramkova stratehiya rehional'noho rozvytku Kharkivskoyi oblasti na 2015–2017 rr. – Kharkivs'ka oblasna rada. – 2014. – 16 p. 6. Finansova systema rehioniv : problemy ta perspektvy: monohrafiya – Kyiv: АМУ, 2014. – 453 p.

Надійшла (received) 15.02.2015

УДК 658. 012. 123

**Л. О. ФІЛІПКОВСЬКА**, канд. техн. наук, доц., Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «ХАІ»;

**О. О. ЦИМБАЛІСТА**, магістрант, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «ХАІ», Харків

## **МАРЖИНАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА ПІДПРИЄМСТВАХ НАФТОПЕРЕРОБНОЇ ГАЛУЗІ**

Здійснення комплексу заходів щодо покращення фінансово-економічних результатів підприємства гарантує його успішну роботу. Звернуто увагу на актуальність питання діагностики та прогнозування прибутковості підприємницької діяльності, а також виявлення нових резервів росту прибутку та методів його підвищення. Обґрунтовано доцільність проведення маржинального аналізу показників діяльності підприємств нафтопереробної галузі. Розроблено схему аналізу маржинального доходу. Запропоновано управлінські рішення щодо підвищення ефективності діяльності підприємств.

**Ключові слова:** прибутковість, маржинальний аналіз, маржинальний дохід, нафтопереробна галузь, управлінські рішення.

**Постановка проблеми.** В умовах ринкової економіки отримання прибутку є безпосередньою метою виробництва. Прибуток створює певні гарантії для подальшого існування і розвитку підприємства. Кожне підприємство, перш ніж почати діяльність, визначає, який дохід воно зможе отримати. Але економічна нестабільність, монопольне становище товаровиробників спотворюють формуванню прибутку як чистого доходу, приводять до прагнення одержання доходів головним чином у результаті підвищення цін.

Актуальність наукової роботи полягає в тому, що без теоретичного підходу до вирішення проблеми підвищення прибутковості, врахування особливостей підприємства та його фінансово-господарської діяльності керівництво не зможе повною мірою виконати своє призначення, яке полягає в розробці комплексу інженерно-технічних, організаційних, економічних та соціальних заходів, що забезпечують приріст прибутку.